

ULUSLARARASI SENDİKAL ÖRGÜTLER VE DAYANIŞMA

Kuvayi Milliye Dergisi, Eylül-Ekim 2001

Yıldırım Koç

Giriş

Türkiye sendikacılık hareketi ile ilgili olarak en az bilinen ve izlenen konulardan biri, uluslararası sendikal örgütlerle ilişkililerdir. Sendikaların önemli bir bölümünün bu konuda uzmanı ve hatta politikası yoktur.

Özellikle 1970'li yıllardan itibaren ulusötesi sermayenin dünya ölçeğindeki hakimiyetini artırma çabaları, uluslararası sendikal örgütlerin öneminin yeniden vurgulanmasını gündeme getirdi. Ancak, özellikle Sovyet sisteminin çöküşü sonrasında uluslararası sendikacılık hareketinde bazı önemli değişiklikler yaşandı. 16 yıldır Yol-İş Sendikası'ndaki görevim nedeniyle iki uluslararası işkolu federasyonu (Uluslararası Kamu Çalışanları Federasyonu - PSI ve Uluslararası İnşaat ve Ağaç İşçileri Federasyonu - IFBWW) ve iki Avrupa işkolu federasyonu (Avrupa Kamu Hizmetleri Sendikaları Federasyonu - EPSU ve Avrupa İnşaat ve Ağaç İşçileri Federasyonu - EFBWW) ile ilişkileri yakından izleme olanağım oldu. 9 yıldır da, TÜRK-İŞ Genel Başkan danışmanı olarak, Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (UHİSK-ICFTU) ve Avrupa Sendikalar Konfederasyonu (ASK-ETUC) Yönetim Kurulu toplantılarına katıldım. Ayrıca, ETUC'un son genel kurulunda delegeydim ve halen ETUC Yönetim Kurulu yedek üyesiyim.

1985-1992 döneminde, Türkiye'de hakim olan anti-demokratik baskılara karşı YOL-İŞ Sendikası olarak PSI ve IFBWW ile eğitim alanında yakın bir işbirliği gerçekleştirdik. Bu iki uluslararası işkolu federasyonu, anti-demokratik baskıların aşılmasında YOL-İŞ'in verdiği mücadeleye bazı katkılarda bulundu. Anadolu'nun ücra bir köşesinde yoğun polis gözetimi ve bazen baskısı altında eğitim yaparken, uluslararası sendikal örgütlerden üst düzey bir yöneticinin bizimle birlikte olması bizlere hem moral destek, hem de bir koruma sağlıyordu. 1993 yılından itibaren diğer uluslararası işkolu federasyonları, Avrupa işkolu federasyonları ve ICFTU ile ETUC ilişkilerini izleme olanağına kavuştuğumda, baskıcı dönemde yararlandığımız dayanışma duygularıyla doluydum. Ancak, birkaç yıl sonra bu duygular ciddi biçimde aşınmıştı. Hele Avrupa Sendikalar Konfederasyonu'nu ve Avrupa işkolu federasyonlarını daha yakından tanıdıkça, kaygılarım ve güvensizliğim daha da artmaya başladı. Bu kaygılarımı çeşitli vesilelerle gündeme getirdiğimde, başka insanların da benzer saptamalar yaptığını gördüm. Ayrıca, uluslararası sendikal örgütlerde üst düzey yöneticiler arasında özellikle kişisel yakınlığım olan bazılarıyla bu konuları açıkça tartışma olanağım oldu. Özel konuşmalarımızda ele alınan konular ve değerlendirmeler genellikle can sıkıcı, uluslararası sendikacılık hareketine duyulan güveni sarsıcı nitelikteydi. Ancak bu saptama ve değerlendirmeler yazılmıyor, kamuoyu önünde açıkça tartışılmıyordu.

ICFTU'nun eski genel sekreteri Enzo Friso'nun 2001 yılında yayımlanan anıları kanımca bu alanda önemli bir boşluğu bir ölçüde doldurdu (Enzo Friso, **Occupation: International Trade Unionist, Struggling for Justice in a Global World**, ETUI yay., Brüksel, 2001, 178 s.). Enzo Friso, Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nda 30 yıl çeşitli görevlerde çalıştıktan sonra 1992 yılında yapılan genel kurulda Genel Sekreterliğe seçildi. Bu görevde iki yıl kaldı ve 1994 yılında istifa ederek ayrıldı. Enzo Friso'nun istifasının nedenlerini 1994 yılında anlayamamıştım. Aradan geçen süre içinde yaşadıklarım ve Enzo Friso'nun yeni yayımlanan anıları, bu konuya açıklık getirdi. Enzo Friso'nun anılarında yer alan bazı değerlendirmeler, bugüne kadar çeşitli yazılarda parça parça ifade etmeye çalıştığım kaygıları da destekler niteliktedir.

Bu yazının amacı, TÜRK-İŞ'in ve üye sendikalarının uluslararası sendikal örgütlerle ilişkileri konusunda bazı gözlemlerimi belirtmekle sınırlıdır. Bu gözlem ve değerlendirmelerin belgelerle desteklenerek yayınlanması ise daha kapsamlı bir çalışmayı gerektirmektedir.

1980'e Kadarki Dönemde Uluslararası Sendikacılık Hareketiyle İlişkiler

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gelişmiş kapitalist ülkelerdeki bazı sendikal merkezler, Soğuk Savaş koşullarında Türkiye'deki sendikacılık hareketi ile ilgilendi. Bu ilginin nedeni, işçi sınıfının uluslararası dayanışması değil, günün koşullarında "kapitalist devlet - komünist devlet" saflaşması ve gerginliği idi. Özellikle ABD devletinin doğrudan veya işçi sendikaları konfederasyonu (AFL, 1955'ten itibaren AFL-CIO) aracılığıyla gösterdiği ilgi, Soğuk Savaş'ın ürünüydü.

1960 yılına kadar bu ilişki, Hükümetin 5018 sayılı İşçi ve İşveren Sendikaları ve Sendika Birlikleri Hakkında Kanun'un verdiği yetkiyi kullanarak uluslararası sendikal örgütlere üyelik için gerekli izni çıkarmaması nedeniyle, son derece sınırlıydı. Bu yıllarda ICFTU (Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu) içindeki bazı anlaşmazlıklar da bu ilişkiyi etkiledi ¹.

1946-1960 dönemine bakıldığında, Türkiye sendikacılık hareketinin uluslararası sendikal örgütlerle ilişkilerinin ICFTU ile bazı görüşmelerle sınırlı olduğu, tek tek sendikaların uluslararası işkolu federasyonları ile önemli bir ilişkilerinin bulunmadığı söylenebilir.

Bu yıllarda gelişmiş kapitalist dünya içinde ABD'nin hegemonyası ve ICFTU içinde ABD-Avrupa çekişmesi nedeniyle, Türkiye sendikacılık hareketinin uluslararası sendikal hareketle ilişkisinden çok, ABD Devleti ile ilişkisinden söz etmek daha doğrudur. Bu dönemde, ABD Uluslararası Kalkınma Teşkilatı (AID) aracılığıyla ve İş ve İşçi Bulma Kurumu ile birlikte düzenlenen seminerler önemliydi.

27 Mayıs 1960 sonrasında TÜRK-İŞ'in ve sendikaların uluslararası örgütlere üyeliği konusunda Bakanlar Kurulu izinleri birbiri ardına çıktı. TÜRK-İŞ, Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu'na üye oldu. Bazı sendikalar da uluslararası işkolu federasyonlarına katıldı.

1980 yılına kadar, TÜRK-İŞ'in ICFTU ile ilişkilerinde ve çeşitli sendikaların üyesi buldukları uluslararası işkolu federasyonlarıyla ilişkilerinde tarafların beklentileri son derece sınırlıydı.

TÜRK-İŞ ve üyesi sendikalar, uluslararası sendikal örgütlerle ilişkileri sayesinde çeşitli ülkelerdeki sendikal merkezlerle ilişkiler geliştirdiler, bu ülkelere ziyaretler yaptılar, uluslararası örgütlerin genel kurullarına katıldılar. Bu dönemde Türk sendikacılarının beklentileri gezmek ve görmekle sınırlıydı. Bu nedenle, bu toplantı ve görüşmelerden, sendikalar ve genel olarak işçi sınıfı için sağlanan somut yarar son derece sınırlıdır.

Bu dönemde Federal Almanya (DGB), İsveç (LO), Avusturya (ÖGB) gibi ülkelerin sendikal merkezleriyle bu ülkelerdeki Türk işçilerinin sorunları konusunda yapılan toplantılar da uluslararası sendikal örgütlerden bağımsızdı.

Buna karşılık, uluslararası sendikacılık hareketinin belirleyici talebi, Soğuk Savaş koşullarında anti-komünist cephede birlikte tavır alınmasıydı. Anti-komünist tavır, işbirliği için gerekli ve yeterli koşuldu. Bu tavrın alınması karşılığında karşılıklı gezi olanakları sağlanıyordu. Bu dönemde, sermayeye karşı uluslararası düzeyde etkili bir işbirliğinden ve dayanışmadan söz etmek mümkün değildir.

¹ Bu konuda bkz. Koç, Y., **TÜRK-İŞ Neden Böyle, Nasıl Değişecek?** Alan Yay., İstanbul, 1986, s.

1960'lı yıllarda çokuluslu şirketlerin işçi ve sendikacılık hareketi açısından yarattığı tehdit bazı uluslararası işkolu federasyonlarında algılanmaya başlandı. 1970'li yıllarda bu konularda bazı çalışmalar yapıldı. Ayrıca, OECD ve ILO bünyelerinde çokuluslu şirketlerin davranışlarını yönlendirmeyi amaçlayan ve isteyen şirketlerin uygulayabileceği davranış kuralları geliştirildi. Ancak, bu dönemde çokuluslu şirketlere karşı Türk sendikaları ile uluslararası sendikal örgütler arasında somut bir işbirliği ve dayanışma gerçekleştirilmedi.

TÜRK-İŞ ve bağlı sendikalar ile uluslararası sendikal örgütlerin ilişkisinde bu birinci dönemin özeti, "komünizme karşı ittifak temelinde gezme-görme"dir. Türk sendikacılık hareketi bu ilişkiden dikkate alınacak düzeyde etkilenmedi.

1980'li Yıllardan Sonraki Dönemde Uluslararası Sendikacılık Hareketiyle İlişkiler

Soğuk Savaş devam ederken, kapitalizmin "Altın Çağı" sona erdi; kapitalizm, sürekli durgunluk ve dönem dönem krizler çağına girdi. Sermayenin işçilere ve sendikalara yönelik politikalarında temel bir değişiklik yaşandı. Ulusötesi sermayenin gücü daha da arttı. Üretim, iletişim ve taşımacılık alanlarında yaşanan büyük teknolojik atılım, sermayenin dünya ölçeğindeki gücünü ve etkisini daha da çoğalttı.

Bu genel gelişimle bağlantılı olarak Türkiye'de 24 Ocak 1980 istikrar programı ve ardından 12 Eylül 1980 askeri darbesi geldi. Askeri darbe sonrasında TÜRK-İŞ ve bağlı sendikaların uluslararası sendikal örgütlerle ilişkilerinde önemli bir değişim yaşandı.

Uluslararası sendikal örgütler, Türkiye'de hükümetlerin sendikalara yönelik saldırısına karşı tavır aldılar. TÜRK-İŞ ve bağlı sendikaların çoğunun yönetimlerinin 12 Eylül'ü desteklemesi ve genel sekreter Sadık Şide'nin askeri yönetim döneminde Sosyal Güvenlik Bakanı olması, TÜRK-İŞ'in ICFTU'ya üyeliğinin bir süre askıya alınmasına yol açtı. TÜRK-İŞ'e bağlı bazı sendikaların askeri yönetim konusundaki tavrı da, uluslararası işkolu federasyonlarının üyeliğinden çıkarılmasına neden oldu.

Uluslararası sendikacılık hareketi Türkiye'de bu dönemde önem ve itibar kazandı. DİSK ve bağlı sendikaların tutuklu yöneticilerine kendi üye kitlesi dayanışma göstermezken, uluslararası sendikal örgütler Türkiye tarihinde ilk kez destek verdi. Sendikacıların yargılandıkları salonlarda sendikaların üyeleri değil, yabancı sendikacılar yer aldı. Tutuklu sendikacıların ailelerine kendi üyelerinden çok, uluslararası sendikal örgütlerin gönderdiği para dağıtıldı. Türkiye'de demokratik hak ve özgürlükleri genişletme ve sendikal yasakları kaldırma mücadelesi verenler, yanlarında uluslararası sendikal örgütlerin temsilcilerini buldular. Uluslararası sendikal örgütler, had safhadaki sendikal hak ihlalleri nedeniyle Uluslararası Çalışma Örgütü'ne çeşitli şikayet başvuruları yaptılar, Türkiye'nin ILO'nun her yıl toplanan Uluslararası Çalışma Konferansı'nda Standartların Uygulanması Komitesi'nde incelemeye alınmasını sağladılar. Yurtdışına kaçan sendika yönetici ve uzmanları ise, gittikleri ülkede siyasi sığınma hakkını elde etmede, devlet yardımı almada ve iş bulmada, uluslararası sendikacılık hareketinden doğrudan veya çeşitli ülkelerdeki sendikal merkezler aracılığıyla dolaylı olarak destek aldılar.

Bu destek Türkiye'ye ilk kez bu denli yaygın biçimde verildi. Türkiye'de ilk kez bu denli yoğun bir baskı yaşandığında, gelen en önemli destek, uluslararası sendikacılık hareketindendi.

Bu durum bir yanılısamaya yol açtı. Uluslararası sendikal örgütler, kanımca, gerektiğinden fazla önemsenmeye başlandı. Bu örgütlerin eksiklik ve yanlışlıkları görülmedi, gösterilmedi. Bu örgütlerle ve özellikle yardım sağlayan ülke örgütleriyle astlık-üstlük ilişkisi zımnen kabul edildi. Bunlara bağlı olarak, özellikle 1990 sonrasında önemli sorunlar yaşanmaya başlandı.

1980'lerdeki Yardımlar Konusunda Bugünün Soruları

1980'li yıllarda, o zamanlar çoğumuza çok önemli gelen uluslararası sendikal hareketin desteğine, bugün geri dönüp baktığımızda, bazı sorular akla geliyor.

Uluslararası sendikal örgütler, Türkiye'de tutuklu bulunan sendikacılar ve baskı altındaki işçiler için gönderdikleri parayı nereden sağladı? Bu paranın ne kadarı işçilerin ödedikleri ödentilerdi, ne kadarı bazı gelişmiş kapitalist ülkelerin devletlerinin kendi devlet politikaları doğrultusunda kendi sendikaları aracılığıyla yönlendirdiği kaynaklardı?

Uluslararası sendikacılık hareketi dayanışma amacıyla kaç miting, kaç eylem düzenledi? Bunlara kaç işçi katıldı?

12 Eylül darbesini ABD ve Avrupa sermayesi ve istihbarat örgütleri hazırladı ve teşvik etti. Uluslararası sendikal örgütler ve bu ülkelerin sendikal hareketleri, 12 Eylülcülerini haklı olarak eleştirirken, darbenin arkasındaki gerçek güç olan ulusötesi sermayeyi ve gelişmiş kapitalist ülkeleri hiç eleştirdiler mi?

Uluslararası sendikacılık hareketi, Türkiye'de işçi hak ve özgürlüklerine ve sendikal haklara yönelik saldırıdan yararlanan ulusötesi şirketlere karşı kampanyalar açtılar mı? IMF'yi, Dünya Bankası'nı ve bunların dayattığı 24 Ocak istikrar programını eleştirdiler mi?

Türkiye'ye yöneltile eleştirilerin ne kadarı gerçekten işçi hak ve özgürlüklerinin ve sendikal hakların genişletilmesi içindi; ne kadarı emperyalizmin Orta Doğu'ya yönelik politikasında zayıflatılmak istenilen Türkiye'ye karşı kullanılan birer bahaneydi?

Bu soruları 1985 yılında sormuyordum. Sıkıntılı bir dönemde sağlanan tek destek, destek sağlayana karşı şükran duygusunu pekiştiriyordu. Ancak uluslararası sendikacılık hareketini tanıdıkça, bu sorular ortaya çıkmaya ve önem kazanmaya başladı.

1990'lı Yıllarda Önem Kazanan Konular

Bu kısa yazıda, uluslararası sendikacılık hareketinin durumuna ilişkin kapsamlı değerlendirmeler yapmak olanaklı değildir. Ancak, 1990'lı yıllardan başlayarak öne çıkan bazı noktalara değineceğim.

1980'li yıllarda Türkiye'de işçi sınıfı ve sendikacılık hareketinin karşısındaki görünür somut güç, baskıcı yönetimlerdi. Bunların arkasındaki ulusötesi sermaye henüz kitlelerce kavranılamıyordu. Bu nedenle, uluslararası sendikal örgütlerle aramızda önemli farklılık çıkmıyordu. Onlar da Türkiye'deki yönetimlerden sendikal hak ve özgürlük istiyordu, Türkiye'deki sendikalar da. 1989 bahar eylemlerinde yüzbinlerce işçinin sloganlarının hedefi IMF ve Dünya Bankası değildi; ANAP'tı. Uluslararası sendikacılık hareketi de ANAP Hükümetini eleştiriyordu.

Uluslararası sendikacılık hareketi ile Türk sendikaları arasındaki farklılıklar 1990'lı yıllarda ortaya çıktı. Türkiye'de yaşanan sorunlar, işçi sınıfı saflarında hızlı bir bilinçlenme ve politikleşme yarattı; güçlü bir eylemlilik geleneği oluşturuldu.

1990'lı yıllarda Türkiye'de "işçi sınıfı" kavramı, "sınıf kardeşliği" anlayışı yerleşti. Uluslararası sendikacılık hareketinde ise "işçi sınıfı" kavramı bugün bile çok az kullanılmaktadır. 1995 yılında kamu kesimi grevleri sırasında uluslararası sendikal örgütlerin temsilcilerinden oluşan bir delegasyonun, Ankara'da Karayolları 4. Bölge Müdürlüğü işyerinde grevci işçilerle yaptıkları toplantıda, Türk sendikacılarının konuşmalarını dinlerken kullanılan terminolojiye nasıl şaşıtlıkları, unutamadığım olaylar arasındadır. Halbuki konuşanlar, genellikle sağ partilere oy veren kişilerdi. Türkiye işçi sınıfı ve sendikacılık hareketi, 1990'lı yıllarda, bu önemli anlayış ve kavram konusunda uluslararası sendikacılık hareketini aştı.

1986 sonlarında başlayan işçi eylemliliği 1989'dan itibaren meşrulaştı, yaygınlaştı ve kitleselleşti. Kamu çalışanları sendikacılık hareketi ise bu geleneği daha da geliştirdi ve güçlendirdi. 1989-2001 döneminde Türkiye, meşru kitle eylemlerinin yaygınlığı ve sürekliliği açısından, dünyanın herhalde en canlı ülkesiydi. Bu dönemde Türkiye'de hemen hemen her gün bir yerde mutlaka en az bir eylem vardı. Yasal grevlere ilişkin verilerle ülkelerarası karşılaştırmalar yapmak son derece yanıltıcıdır. Her türlü direnişi gözönüne alan karşılaştırmalarda, Türkiye ilk sıralardadır. Halbuki uluslararası sendikacılık hareketinin ve bu harekette etkili olan örgütlerin böyle bir geleneği yoktur. Türkiye işçi sınıfı ve sendikacılık hareketi, eylemlilikte uluslararası sendikacılık hareketini fersah fersah geçti. Ayrıca, ülkemizde meşruluk ve yasallık ayrımı yapıldı. Meşru eylemlerle yasallığın sınırları zorlandı ve birçok durumda aşıldı. Uluslararası sendikacılık hareketinin bazı kesimleri bu süreci anlayamadı bile.

Uluslararası sendikacılık hareketi içinde Avrupa sendikacılık hareketinin önemli bir ağırlığı vardır. Avrupa Sendikalar Konfederasyonu (ETUC) ve bağlantılı Avrupa işkolu federasyonları, işverenlerine "sosyal ortak" ("social partner") derler. Türkiye'de bir işverene böyle hitap eden bir sendikacı, herkes tarafından çok sert bir biçimde suçlanır. Türkiye işçi sınıfı ve sendikacılık hareketi, bu açıdan da uluslararası sendikacılık hareketinden son derece farklıdır ve bu fark 1990'lı yıllarda daha da belirgin hale geldi.

Avrupa Sendikalar Konfederasyonu ve bağlantılı Avrupa işkolu federasyonları, yaptıkları harcamaların büyük bir bölümünü Avrupa Komisyonu'ndan (oluşmakta olan Avrupa Birleşik Devletleri'nin hükümeti) aldıkları fonlarla karşılarlar. ABD, Avrupa ülkeleri ve Japonya'daki birçok sendikal merkez, uluslararası sendikal dayanışma adı altında yaptığı harcamayı ve bu amaçla kurduğu enstitüyü ², üyelerinin ödediği ödentilerle değil, kendi ülkesinin devletinden aldığı parayla finanse etmektedir. Türkiye'de ise devletten para almak, Sendikalar Yasasına göre bile yasaktır. Devletten gizli ya da açık bir biçimde para alan örgüt, bağımsızlığını yitirdiği iddiasıyla, haklı olarak suçlanır. Türkiye işçi sınıfı ve sendikacılık hareketi ile uluslararası sendikacılık hareketinin önemli bir bölümü ³ arasında bu konuda da büyük bir anlayış farkı vardır.

Türkiye'de ulusötesi sermayeye, onun sosyal devleti ve ulus-devleti (böylece ulusal egemenliği, bağımsızlığı ve demokrasiyi) yok etmeyi amaçlayan anlayış ve uygulamalarına karşı güçlü bir tavır gelişti. Bu tavır, özellikle özelleştirme konusunda ortaya çıktı. Ancak, uluslararası sendikacılık hareketi özelleştirmeye karşı mücadeleyi savunmamaktadır. Aksine, yıllarca ETUC'un birçok toplantısında özelleştirmeye karşı çıkanlar yalnızca Türklerdi. Birçok toplantıda ETUC'un üst düzey görevlileriyle, özelleştirmeyi savundukları için, sert tartışmalar yaptık. Bu konuda da aramızda önemli görüş farklılıkları bulunmaktadır.

Avrupa Sendikalar Konfederasyonu birçok konuda Avrupa Komisyonu'nun politikalarını tamamlayıcı bir çizgi izlemektedir. Bunun bir örneği, Barselona süreci sonrasında Akdeniz bölgesi sendikaları ile yapılan toplantılardır. Diğer bir örneği ise, Avrupa'nın Balkanlar'ı kendi

² ABD'de AFL-CIO'nun Latin Amerika için kurduğu AIFLD, Asya için kurduğu AAFLI, Afrika için kurduğu AALC ve Doğu Avrupa için kurduğu Free Trade Union Institute; İtalya'da CISL'in kurduğu ISCOS; Japonya'da RENGO'nun kurduğu JILAF gibi.

³ Avrupa Sendikalar Konfederasyonu'nun (ETUC) faaliyetlerinde yaptığı harcamaların yaklaşık yüzde 85'i Avrupa Komisyonu tarafından finanse edilmektedir. Avrupa işkolu federasyonları için de benzer bir durum söz konusudur. Enzo Friso, Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun üç gelir kaynağı olduğunu belirtmektedir. Birinci kaynak, üyelerin ödediği ödentilerdir. 1994 yılında bunun miktarı 380 milyon Belçika Frankıydı. Bu paranın tümü, ICFTU'nun genel merkez ve bölgesel büro harcamaları için kullanılıyordu. İkinci kaynak, gelişmiş bazı ülkelerdeki sendikal merkezlerin yaptıkları bağışlardı ve böylece oluşan Uluslararası Dayanışma Fonu 1994 yılında 50 milyon Belçika Frankıydı. Üçüncü kaynak ise, bazı ülke hükümetlerinin, ağırlıklı Üçüncü Dünya ülkelerindeki eğitim etkinlikleri için ayırdıkları ve kendi ülkelerinin sendikal merkezleri aracılığıyla ICFTU'ya ilettikleri kaynaklardı. Bunlar da 1994 yılında 170 milyon Belçika Frankı tutarındaydı (Friso, E., a.g.k., s.100).

arka bahçesi haline getirme projesine (Güney Doğu Avrupa Paktı veya Balkan Paktı) koşut olarak, ETUC'un bu bölgedeki çalışmalarıdır⁴. Bu konuda da anlayış farklılığımız vardır.

Türkiye'de bugün geniş bir IMF ve Dünya Bankası karşıtı cephe vardır. Ulusötesi sermayenin beyni ve sözcüsü olarak bilinen bu örgütlere karşı açık bir tavır alınmaktadır. Ancak uluslararası sendikacılık hareketinin bu konudaki politikası, IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü gibi sermaye örgütlerine cepheden karşı çıkmak değil, onları dönüştürmeye çalışmaktır. Bu konuda da aramızda büyük yaklaşım farkı bulunmaktadır.

Türkiye'de bugün ulusötesi sermayeye karşı mücadele yükselirken, ABD, Avrupa Birliği ve Japonya sendikalarının büyük bir çoğunluğundan, gelişmekte olan ülkelerle somut dayanışma konusunda bir tavır gelişmemektedir. Gelişmiş ülke sendikaları, ulusötesi şirketlerin az gelişmiş ülkelerdeki yatırımlarında çalışan işçilerin karşı karşıya oldukları zorlukların ve anti-demokratik baskıların aşılması için, ulusötesi sermayeye yönelik eylemlerden ve hatta tavrından kaçınmakta, ilgili hükümetlere protesto mesajları göndermekle yetinmektedir. Binlerce çokuluslu şirketin cirit attığı dünyada, ulusötesi şirketlerin çeşitli ülkelerdeki birimleri arasında dayanışma eylemlerinin sayısı bir elin parmaklarını geçmemektedir. 1995 grevleri sırasında uluslararası sendikacılık hareketinden hiçbir somut destek sağlanmamıştır. Baskılara karşı gösterilen dayanışma, belirli yerlere faks göndermekle sınırlı kalmıştır. TÜRK-İŞ'in, Türkiye'deki yabancı sermayeli şirketlerde çalışan işçilerin örgütlenmesi için diğer ülkelerin sendikal merkezleriyle ve uluslararası işkolu federasyonlarıyla işbirliği yapma konusunda son dört yıldır sürdürdüğü çabalarda ve girişimlerde en küçük bir yanıt alınmamıştır⁵.

Bu eksikliklerde Türk sendikalarının da yetersizlikleri ve duyarsızlıkları etkilidir; ancak, belirleyici olan, gelişmiş kapitalist ülkelerin sendikalarının büyük bir çoğunluğunun yetersizlikleri ve duyarsızlıklarıdır. Bu durum, politikaları bu önemli örgütlerce belirlenen uluslararası sendikacılık hareketinin tutum ve davranışlarına da yansımaktadır.

Tüm bunlara ve benzeri nedenlere bağlı olarak, TÜRK-İŞ ve bağlı sendikalarda, uluslararası sendikal örgütlere üyelik sorgulanmaya başlanmıştır.

Sonuç

Uluslararası sendikacılık hareketinin sermaye ve baskıcı hükümetler konusunda doğrudan yaptırım gücü ciddi biçimde sınırlıdır. Bir örgütün gücü, onu oluşturan birimlerin gücü, tavrı ve kararlılığıyla bağlantılıdır. Gelişmiş kapitalist ülkelerdeki ulusal sendikal merkezlerin çoğu, ulusötesi sermaye ve kendi hükümetleri ile anlaşmazlığa düşmeden ve birçok durumda da kendi devlet politikaları ile uyumlu bir uluslararası sendikal politika izlemektedir.

Bu çerçevede, Soğuk Savaş koşullarında anti-komünist cephede yer alan sendikalara, "uluslararası dayanışma" adı altında yardım yapılmış, sendikacılara geziler düzenlenmişti.

Bu çerçevede, askeri yönetim döneminde, Batı kamuoyunun demokratik bazı gelenekleri nedeniyle kabullenemediği baskılara karşı, gerçek sorumlular olan emperyalizmden

⁴ İlk başlarda bu amaçla oluşturulan ETUC ekibinde Türkiye'deki üye örgütleri temsilen ben görevlendirilmişim. Karadağ'daki bir toplantıda, Balkan Paktı'nın da Marshall Planı gibi ülkelerin ve sendikal örgütlerin bağımsızlığını ciddi biçimde zedeleyeceğini ifade eden konuşmamdan sonra, Orta ve Doğu Avrupa'dan Komite üyesi olan bazı kişilerin sert eleştirileriyle karşılaştım; bu tür toplantılarda, komitenin ağırlıklı görüşü dışında görüş açıklayamayacağım ileri sürüldü. Ardından da, üyesi bulunduğum bu komitenin toplantıları bana bildirilmedi ve fiilen tasfiye edildim.

⁵ Yunan Genel İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun (GSEE) 2001 yılı Nisan ayında Atina'da yapılan genel kurulunda, ETUC Genel Sekreteri Emilio Gabaglio konuşmak için kürsüye çıktığında, delegasyonun yaklaşık yarısı tarafından, "çokuluslu şirketlerin uşakları, defolun" sloganıyla 5-6 kez protesto edildi.

(ulusötesi sermayeden ve gelişmiş kapitalist devletlerden) söz etmeden, baskılara karşı (büyük ölçüde devlet kaynaklı) maddi yardımda bulunulmuştu.

1990'lı yıllarda ise, Sovyet sisteminin çökmesine ve Türkiye işçi sınıfı ve sendikacılık hareketinin özellikle 1986 sonlarından başlayarak yaşadığı büyük değişime bağlı olarak, yollar ayrıldı; ilişkiler zayıfladı.

Ulusötesi sermayenin artan gücü karşısında, işçi sınıfının ve sendikacılık hareketinin uluslararası düzeyde güçlü bir dayanışma içine girmesi, geçmiştekenden daha da önemlidir. Ancak bu düzeyde bir ilişkinin kurulabilmesinin önkoşulu, gelişmiş kapitalist ülkelerdeki sendikacılık hareketinin ve ardından uluslararası sendikacılık hareketinin de, bizler gibi, IMF'ye, Dünya Bankası'na, Dünya Ticaret Örgütü'ne, emperyalizme, özelleştirmeye, taşeronlaştırmaya karşı çıkmasından, işverenleri "sosyal ortak" olarak görme anlayışını terketmesinden, işçi sınıfının eylemlilik, politika ve tüketim alanlarındaki gücünü kitlesel biçimde harekete geçirmeyi amaçlamasından geçmektedir. Ne yazık ki, bu konuda kısa vadede umutlu olmak için fazla neden yoktur. Ancak yine de umudumuz, ulusötesi sermayeye karşı, işçi sınıfının uluslararası dayanışmasının geliştirilmesi ve mazlum ulusların emperyalizme karşı özgürlük ve demokrasi mücadelesine bu gücün de katılmasıdır.